

PSI CELÉHO SVĚTA

RÁDCE PRO SPRÁVNÝ VÝBĚR PSA

Lea a Martin Smrčkovi

PSI CELÉHO SVĚTA

RÁDCE PRO SPRÁVNÝ VÝBĚR PSA

Lea a Martin Smrčkovi

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Lea a Martin Smrčkovi

PSI CELÉHO SVĚTA **Rádce pro správný výběr psa**

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

obchod@grada.cz, www.grada.cz

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

jako svou 4632. publikaci

Odpovědná redaktorka Danuše Martinová

Návrh obálky, grafická úprava a sazba Michal Dusil

Fotografie na obálce a v knize Martin Smrček

Počet stran 304

První vydání, Praha 2012

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a. s., 2012

Cover Design © Michal Dusil, 2012

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-3759-1 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-7568-5 (elektronická verze ve formátu PDF)

ISBN 978-80-247-7569-2 (elektronická verze ve formátu ePUB)

OBSAH

ÚVODEM	7
JAK STARÁ JSOU PLEMENA?	9
1. OVČÁČTÍ A HONÁČTÍ PSI	10
Sekce 1: Ovčáčtí psi.....	11
Sekce 2: Honáčtí psi (bez švýcarských salašnických psů).....	28
2. PINČOVÉ, KNÍRAČI, MOLOSSOIDNÍ A ŠVÝCARŠTÍ SALAŠNIČTÍ PSI	32
Sekce 1: Pinčové a knírači	33
1.1 Pinčové.....	33
1.2 Knírači.....	37
Sekce 2: Molossoidní psi	46
2.1 Molossoidní psi typu mastifa	46
2.2 Molossoidní psi horského typu	62
Sekce 3: Švýcarští salašničtí psi.....	72
3. TERIÉŘI	76
Sekce 1: Vysokonozí teriéři.....	77
Sekce 2: Nízkonozí teriéři.....	88
Sekce 3: Psi typu bulteriéra	96
Sekce 4: Toy teriéři.....	103
4. JEZEVČÍCI.....	108
5. ŠPICOVÉ A PRIMITIVNÍ PLEMENA.....	114
Sekce 1: Severští saňoví psi	115
Sekce 2: Severští lovečtí psi.....	124
Sekce 3: Severští hlídací a ovčáčtí psi	130
Sekce 4: Evropští špicové.....	134
Sekce 5: Asijští špicové a příbuzná plemena	138
Sekce 6: Primitivní plemena	142
Sekce 7: Primitivní plemena k loveckému upotřebení.....	142
Sekce 8: Primitivní lovečtí psi s ridžem na hřbetě.....	142

6. HONIČI, BARVÁŘI A PŘÍBUZNÁ PLEMENA	150
Sekce 1: Honiči.....	151
1.1 Velcí honiči.....	154
1.2 Středně velcí honiči	158
1.3 Malí honiči.....	164
Sekce 2: Barváři.....	172
Sekce 3: Příbuzná plemena (honičů)	175
7. OHAŘI	178
Sekce 1: Kontinentální ohaři.....	179
1.1 Ohaři typu braque.....	183
1.2 Ohaři typu španěl.....	190
1.3 Ohaři typu grifon.....	194
Sekce 2: Britští a irští ohaři.....	197
8. RETRÍVŘI, SLÍDIČI A VODNÍ PSI.....	208
Sekce 1: Retrívři (přinašeči)	209
Sekce 2: Slídiči (španělé)	216
Sekce 3: Vodní psi	222
9. SPOLEČENSKÁ PLEMENA	228
Sekce 1: Bišonci a příbuzná plemena	229
Sekce 2: Pudlové	233
Sekce 3: Belgičtí grifonci (malá belgická plemena).....	236
Sekce 4: Naháči.....	241
Sekce 5: Tibetská plemena	244
Sekce 6: Čivava	250
Sekce 7: Angličtí společenští španělé (kavalír a king Charles španěl)	256
Sekce 8: Japonský čín a pekinéz.....	260
Sekce 9: Kontinentální trpasličí španělé – papillon, phaléne a ruský toy.....	262
Sekce 10: Kromfohländer.....	265
Sekce 11: Malá dogovitá plemena	266
10. CHRTI	272
Sekce 1: Dlouhosrstí chrti (případně s třásněmi)	277
Sekce 2: Hrubosrstí chrti	283
Sekce 3: Krátkosrstí chrti	286
NON FCI	292
SEZNAM LITERATURY	296
REJSTŘÍK	298

ÚVODEM

Po světě běhá neuvěřitelné množství psích plemen. Některá jsou známá téměř všude, další jsou rozšířena převážně jen na jednom světadílu a některá dokonce jen v jedné zemi. K mnoha plemenům se hlásí všechny kynologické organizace, k jiným jen některé. A vedle toho pochopitelně existuje spousta psů, které sice oficiální kynologie „úředně“ nezná, ale v některé oblasti se vyskytují zcela běžně a vykazují všechny znaky samostatného plemene. Mnoho dalších psích plemen je v různých fázích vývoje – stále totiž na světě existují lidé, kteří se snaží vyšlechtit plemeno zcela nové nebo vzkřísit nějaké dávno zapomenuté. A aby to všechno nebylo už vůbec jednoduché – některá z prvně jmenované, zdánlivě bezproblémové skupiny plemen oficiálně uznávaných už fakticky přestala existovat nebo přežívají jen v několika málo posledních jedincích.

Jak se v tom všem vyznat? Nejspíše tak, že se pokusíme je nějak roztřídit a seřadit. Pokusů o klasifikaci psích plemen bylo samozřejmě mnoho, snažil se o ni svého času třeba už Carl Linné. Prováděly se podle nejruznějších kritérií – velikosti, užití, země původu, společných předků...

Dnes asi neuznávanější a přinejmenším v Evropě nejrozšířenější je **klasifikace plemen podle FCI** (Fédération Cynologique Internationale), tedy Mezinárodní kynologické organizace, kterou jsme se řídili také my. FCI sdružuje 86 zemí a patří tak k největším a nejvýznamnějším kynologickým organizacím vůbec. Co se čistokrevných psů týče, je nejvyšší kynologickou autoritou na světě. Někdy se přirovnává k jakémusi „psímu OSN“, protože i jejím cílem je zajišťovat co nejširší mezinárodní spolupráci mezi zeměmi a koordinovat společný postup. Momentálně zaštiťuje 343 plemen psů; nejsou to sice všechna, která na světě existují, ale rozhodně naprostá většina. Pro tato plemena vydává v součinnosti se zeměmi jejich původu tzv. standardy, tedy popisy ideálních představitelů jednotlivých plemen. Není to žádná formalita – právě díky nim zůstávají plemena zachována v typické a jednotné podobě. Jednoduše řečeno – má-li kokršpaněl vypadat jako kokršpaněl na celém světě, musí jejich chov všude probíhat podle společných, jasně daných pravidel a jejich dodržování je nutno kontrolovat. Pokud by tomu tak nebylo, jednotlivá plemena by postupně ztrácela svůj typický vzhled, v každé zemi by vypadala trochu jinak. Nejde o žádný hypotetický předpoklad – třeba v případě jmenovaného kokršpaněla již k něčemu podobnému došlo, když samostatný vývoj „za velkou louží“, v USA, které na poli kynologickém fungují samostatně, vedl ke vzniku nového plemene zvaného americký kokršpaněl.

FCI tedy zaručuje, aby k další atomizaci a štěpení plemen nedocházelo a aby zůstala zachována ta tradiční, kromě toho také (i prostřednictvím svých národních organizací v jednotlivých zemích) vystavuje rodokmeny, pořádá mezinárodní, evropské a světové výstavy psů a domluvila, že jednotlivé země si navzájem mohou uznávat své průkazy původu („rodokmeny“) a rozhodčí.

Všechna plemena psů FCI rozděluje do 10 základních skupin. Při dělení se řídila především kritériem užitkovosti, tedy k jakému účelu bylo které plemeno vyšlechtěno a používáno, ale přihlížela rovněž k hledisku vývojovému a v některých případech vzala v potaz i velikost. I když ani tato klasifikace není dokonalá a bylo by možné jí vytknout některá sporná rozhodnutí (například zařazení rhodeského ridžbeka a dalmatina mezi honiče, samostatná sekce pro kromfohrländera a skupina pro jezevčíky apod.), v zásadě ji lze

Velký švýcarský pes

považovat za solidní, přehlednou a hlavně praktickou. Zahrnuje všech 343 plemen, která v současnosti FCI uznává, a rozděluje je do logických skupin, podle kterých jsou členěna do jednotlivých dnů na výstavách, posuzována v rámci finálových soutěží, někdy i sdružována do klubů aj.

Lze se spolehnout na to, že klasifikace FCI obsahuje naprostou většinu dnes existujících plemen, s nimiž se může běžný český pejskař potkat na našich i mezinárodních výstavách. Chybí zde jen nově šlechtěná plemena česká, která sice po naší zemi pobíhají v poměrně hojných počtech, ale svého oficiálního uznání se z různých důvodů zatím nedočkala. O těch se zmíníme v samostatné kapitole na závěr, stejně jako o dalších u nás chovaných, i když FCI zatím neuznaných plemenech (NON FCI).

Naším přáním je, aby popis jednotlivých skupin podle FCI umožnil všem čtenářům, včetně obyčejných milovníků psů a laických zájemců, udělat si **komplexní představu o bohatství světa psích plemen** v celé jeho pestrosti a mnohotvárnosti a trochu lépe se v něm vyznat. Chceme jim poskytnout možnost nejen se probírat jednotlivými plemeny jako v běžném atlase, ale také si **prohlédnout najednou všechna příbuzná plemena**, porovnat si, co mají společného a v čem se liší, a především si uvědomit, k jakému účelu byla ta nebo ona skupina psů původně stvořena a jaké to má důsledky pro současnost. Pokud se nám podaří alespoň trochu **přispět k tomu, aby si lidé vybírali své psí kamarády uvážlivěji**, nejen podle toho, který se jim líbí, ale s větší znalostí věci a při vědomí vývojových a historických souvislostí, budeme jako autoři spokojeni.

Lea a Martin Smrčkovi
Praha, leden 2011

JAK STARÁ JSOU PLEMENA?

Lidé se často a pochopitelně ptají, kdy jednotlivá plemena vznikla. Odpověď na tuto jednoduchou otázku však vůbec jednoduchá není. Pokud bychom přijali za svou tezi, že plemeno existuje až ve chvíli, kdy má svůj všeobecně uznávaný standard a dokladovaný čistokrevný původ po několik generací zpět, dospěli bychom k tomu, že většina dnes známých plemen není starší než nějakých 100, maximálně 120 či 130 let. Právě do doby na přelomu 19. a 20. století spadá vznik prvních chovatelských klubů, zakládání plemenných knih, počátek vystavování průkazů původu i organizování výstav coby respektovaných přehlídek psů na základě jejich vzhledu. Každý, kdo se zajímá nejen o psy, ale i o historii nebo staré malířství, a navštívil někdy nějaký hrad, zámek nebo galerii s obrazy starých mistrů, si určitě všiml ještě něčeho. Na staletých plátnech je vyobrazena spousta psů, jež bychom bez mrknutí oka dokázali přiřadit když ne přímo k některému z dnes existujících plemen, tak bezpečně alespoň do skupiny. Týká se to především chrtů, kteří jako by se za dlouhá staletí, ba tisíciletí téměř nezměnili, ale i loveckých psů, mezi nimiž znalec dokáže bezpečně identifikovat barváře, ohaře nebo španěly. Vyobrazení chrtů se nalezla už v hrobkách ve starověkém Egyptě, a také v asyrských a řeckých, v neolitických sídlištích na mnoha místech světa zase byly objeveny kosterní zbytky trpasličích psů. Pokud je plemeno definováno jako skupina chovaných zvířat s určitými stejnými vlastnostmi, které předává i na potomstvo, potom lze o plemenech bezpochyby hovořit už v dávné minulosti, i když ještě nebyla vybavena průkazem původu, zapisována do plemenných knih ani se nemohla chlubit písemně přesně zakotveným standardem. Již z dob starých Římanů se dochovaly zprávy hovořící o psech ovčáckých, válečných či domácích a také loveckých, jež se dále dělili na ty, kteří loví nosem, a na ty, kteří se řídí převážně zrakem (chrti). Mezi psy pracujícími u stád se zase odedávna rozlišovali ti, kteří je měli hlídat a bránit, tj. dnešní pastevečtí psi, a ti, jejichž úkolem bylo ovce a dobytek přímo ovládat, tedy předchůdci dnešních ovčáků. Z toho je patrné, že už tehdy byly činně pokusy klasifikovat psy především podle způsobu jejich pracovního využití do skupin ne nepodobných těm dnešním. Psi v těchto skupinách plnili podobnou funkci a v důsledku toho si byli většinou i do určité míry podobní velikostí, stavbou těla a hlavně chováním a vlastnostmi. Dělení do skupin je tedy mnohem původnější a přirozenější než mnohem pozdější vydělování jednotlivých plemen a jejich striktní oddělení, jehož jsme svědky přibližně od druhé poloviny 19. století a jež dalo základ moderní kynologii.

Neapolský mastin

1 OVČÁČTÍ A HONÁČTÍ PSI

Sekce 1: Ovčáčí psi

Docela symbolicky začínáme náš seriál o jednotlivých skupinách plemen psů ovčáky. Vždyť právě ovčácká plemena ztělesňují v očích široké veřejnosti prototyp „opravdového“ psa. Je to proto, že mnoho jejich představitelů má vzhledem i velikostí blízko k dávným předkům všech psů, k vlkům, a také proto, že první skupina plemen dle klasifikace FCI zahrnuje i nejpůvodnější psí plemeno na světě – německého ovčáka.

Nejen německý ovčák

Ne nadarmo je německý ovčák (u nás stále ještě vesměs nesprávně nazývaný „vlčák“) dlouhodobě nejčastěji chovaným a nejnámějším plemenem v Evropě a zřejmě i na celém světě. Přes všechnu slávu je však jen jedním z několika desítek dnes uznávaných ovčáckých psů, tedy zdaleka ne jediným zástupcem.

Pastevectví patří k nejstarším formám zemědělství, mnohem starším než obdělávání půdy a pěstování rostlin. Poté, co člověk začal být natolik úspěšným pastevcem, že se mu stáda rozrůstala pod rukama, přestával být schopen sám je kontrolovat, a povolal si proto na pomoc psa. Zpočátku mu čtyřnozí pomocníci pomáhali stáda především hlídat a chránit před divokými šelmami, později se stády také pracovat. Ze strážců stád se vyvinuli psi pastevečtí, o kterých bude řeč později, ze psů, kteří měli za úkol se bezprostředně starat o svěřená stáda a pracovat s nimi podle pokynů člověka, potom vznikli psi ovčáčtí. Ráno stádo vyháněli na pastvu a večer zase zaháněli zpátky do ohrady, přes den dohlíželi na to, aby se žádný kus nezatou-

PŘEHLED PLEMEN

- › australská kelpie
- › australský ovčák
- › bearded kolie
- › beauceron
- › belgický ovčák (tervueren, malinois, groenendael, laekenois)
- › bergamský ovčák
- › bílý švýcarský ovčák
- › bobtail
- › border kolie
- › briard
- › ca de bestiar
- › cao de serra de aires
- › československý vlčák
- › holandský ovčák
- › chorvatský ovčák
- › jihoruský ovčák
- › katalánský ovčák
- › kolie (skotský ovčák) dlouhosrstá a krátkosrstá
- › komondor
- › kuvasz
- › maremmansko-abruzský pastevečtý pes
- › mudi
- › německý ovčák
- › pikardský ovčák
- › podhalaňský ovčák
- › polský ovčák nížinný
- › puli
- › pumi
- › pyrenejský ovčák
- › Saarlosův vlčák
- › schapendoes (holandský ovčácký pudl)
- › slovenský čuvač
- › šeltie
- › šiperka
- › velškorgi pembroke a cardigan

lal daleko od stáda, a když už k tomu došlo, bylo jejich povinností zbloudilou ovečku vyhledat a přivést zpátky. Pokud to situace vyžadovala a člověk zrovna nebyl nablízku, dokázali si poradit i sami, většinou však těsně spolupracovali se svým „vůdcem“, byli zvyklí ho pozorně sledovat a snažili se vyhovět jeho pokynům.

Doba ovčáků

Pravá doba pro ovčáky v Evropě nastala poté, co byli téměř vyhubeni medvědi, vlci a rysové, velká stáda se přestala krajinou přesouvat z místa na místo a divoká, nespoutaná příroda na většině míst ustoupila pečlivě obdělávaným polím a loukám. Najednou už nebyli moc zapotřebí velcí, nebezpeční pastevečtí psi, samostatně a agresivně střežící stáda před čtyřnohými lupiči. Postupně je na-

hradili menší, na lidi vázanější a ovladatelnější psi s bystře vzpřímenými ušima, kteří už za svou smečku nepovažovali stádo, nýbrž ovčáka a jeho rodinu. Lovecké pudy neztratili, přesto je lidé dokázali usměrnit tak, že místo divoké zvěře ovčáci „lovili“ ovce – na povel a bez snahy své dílo završit stržením kořisti. Spokojili se jen s tím, že ovce či dobytek před sebou hnali sice vášnivě, ale přesně podle zadání svého pána. Jejich úkolem nebylo pobývat se stádem o samotě a střežit ho jako jejich předchůdci, těžcí a málo pohybliví pastevečtí psi. Měli s ním pracovat a usměrňovat ho, hlídat, aby se žádná ovečka nezatoulala, a když ano, přihnát ji zpět. To vše pokud možno jemně a tiše, aby svěřená zvířata nepoplašili či dokonce nezranili, a samozřejmě podle jasných pokynů „shora“, ale zároveň při zapojení vlastní inteligence a kombinačních schopností. Taková práce vyžadovala psy vyrovnané, soustředěné, temperamentní, ale současně ovladatelné, učenlivé a hlavně komunikativní.

Nejlepší spolupracovníci

Tohle všechno je třeba vědět, abychom pochopili, proč jsou ovčáci dodnes právem považováni za psy nejlépe spolupracující s člověkem.

I když bylo možné ovčácké psy využít k práci se stády nejrůznějších domácích kopytníků, v praxi – jak už jejich název prozrazuje – nejčastěji obíhali stáda ovcí. Pak tu však byli i specialisté na práci s hovězím dobytkem: jednalo se vesměs o krátkonohá zvířata, která se těsně u země dokázala lépe vyhýbat tvrdým kravským kopytům. Existovali i ovčáci specializující se na pasení prasat, koz a dokonce i domácích drůbeží, na severu Evropy bychom našli odborníky na práci se sobími stády, jinde zase s jaky a dalšími pro nás exotickými zvířaty.

Byla to právě schopnost úzce spolupracovat s člověkem, jež ovčákům umožnila šťastně přežít do dnešní doby, v níž se pasení dobytka stalo z valné části záležitostí archaickou. Díky schopnosti ří-

Australští ovčáci

Border kolie

dit se pokyny člověka a operativně na ně reagovat se ovčáci brzy uplatnili v mnoha dalších oblastech – jako psi služební, policejní, vojenští i sportovní.

Co se vzhledu týče, většina majitelů se o něj u svých psů v minulosti nijak zvlášť nezajímala. Zaklínadlem a nejvyšším zákonem nebyla jako dnes krása, ale pouze a jen výkon. V jeho jménu bylo povoleno cokoliv: křížit mezi sebou psy jakéhokoli vzhledu, zbarvení a velikosti, nemilosrdně utrácet nejen nadpočetná štěňata, ale také starší psy, kteří přestávali stíhat.

Pro většinu ovčáků je přesto typická relativně jednotná stavba těla, které je lehké, štíhlé, s dlouhými žebry. Právě ona se osvědčila jako ze všech nejfunkčnější, umožňující nejrychlejší změny směru při pohybu. Ovčáci jsou anatomicky stavěni na klus, ale i na krátké spurty ve vysoké rychlosti.

Každé deko navíc, i kdyby zaviněné „jen“ příliš těžkými kostmi nebo výškou, bylo ovčákům při práci na závodu. Délka srsti už může být různá, závisí na klimatu země původu i na místním terénu.

Zbarvení obecně sice nehrálo roli, ale ovčáci většinou dávali přednost barevným psům, které bylo možno na první pohled dobře rozeznat od vlků. Nikoli však čistě bílým – tato barva byla vyhrazena pro hlídače stád, tedy pastevecké psy pracující převážně v noci. Ovčáci byli spíše denní ptáci, a proto bývali krásně barevní.

Odlišností mezi jednotlivými ovčáky lze přičíst na vrub především vzájemné geografické izolovanosti jednotlivých oblastí a nedostatku kontaktů mezi nimi. Jestliže dnes téměř každá evropská země má svého vlastního ovčáka (kromě klasických ovčáků německých existují také belgičtí, angličtí, holanďtí, francouzští atd.), je to důsledkem šikovného podchycení těchto lokálních rázů z důvodů převážně vlasteneckých a politických. Pro jednotlivé země se stalo věcí prestiže nechávat si mezinárodně uznávat svá národní plemena, jimiž bylo možné se pak chlubit jako součástí národního dědictví.

Od ovčáků se očekávalo, že se postarají o stáda až tisícíhlavá a že na pokyn dokážou dostat zvířa-

ta přesně tam, kam je zapotřebí. Donucovací prostředky k tomu používali nejrůznější – od slabého chňapání přes štěkání až po lehké nárazy těla, ale vše s nejvyšší opatrností, s citem, aby neublížili ani svěřeným ovečkám, ani sobě.

Kromě toho byli odjakživa pokládáni i za takové „děvečky pro všechno“, doma hlídali, hráli si s dětmi, proháněli potkany... zkrátka dělali, co bylo potřeba. Ze všech psů, kromě nejmenších společenských psů, od nichž se však žádné zvláštní výkony nevyžadovaly, to byli v minulosti právě ovčáci, kteří byli lidem nejbliž. A díky tomu jsou dodnes takoví, jací jsou.

Nejchytřejší psi?

Ovčáci jsou totiž psi velmi učenliví, poslušní, většinou nepříliš dominantní, hrají, do určité míry samostatní, ne však tvrdohlaví a především s vysokou pracovní inteligencí. Stejně jako jejich pradávni předkové dokážou dobře a rychle zareagovat i na nepatrné gesto, slovní pokyn nebo zapískání svého velitele. Ne nadarmo se v desítkách nejinteligentnějších plemen světa vyskytují hned tři ovčácká plemena (a nádvkem jedno příbuzné honácké). Border kolie podle všeobecné shody jednoznačně platí za nejchytřejšího psa na světě. Z dob, kdy tito psi po celý rok proháněli stáda na širých pastvinách i horských loukách, si uchovali značnou vytrvalost, nenáročnost na potravu, schopnost pohybovat se lehce i v těžko schůdném terénu a odolnost vůči nepřízní počasí. Proto jsou to právě oni, koho nejčastěji využívají k pracovním účelům ozbrojené složky, ale i řadoví zájemci o služební či sportovní výcvik.

Mimořádnou roli u nich hraje úzká vazba na člověka a včasná socializace. Jsou to psi, s nimiž se MUSÍ pracovat, hrát si s nimi a cvičit je, pak jsou ochotni pro svého člověka snést modré z nebe. Pokud je však lidé „odloží“ někam do kotce nebo na zahradu, ignorují je nebo se k nim chovají převážně lhostejně, stáhnou se do sebe, stanou se nedůvěři-

vými, nepřátelskými, někdy až nebezpečnými. Bohužel zvláště tolik rozšířený německý ovčák nejčastěji doplácí na nevhodný přístup lidí, kteří ho prostě vykážou někam na dvorek nebo na zahradu „aby hlídal“, a víc si s ním hlavu nelámou. Není divu, že toto plemeno potom figuruje jako jedno z těch, která nejčastěji napadají člověka. Je v tom však nevině. Ovčáci svým založením bytostně potřebují žít v nejtěsnější blízkosti člověka a byli stvořeni pro spolupráci s ním. Jejich temperament si žádá výrazné pracovní uplatnění, přičemž nikde není řečeno, že to musí být zrovna práce u policie, u armády, případně u ovčích stáda. Pro ovčáka znamená práce především plnění úkolů – a je už na majiteli, aby vymyslel, jaké přesně to budou. Ovčák bude klidně třeba chodit po zadních, válet sudy nebo chytat létající talíře ve vzduchu, docházet za nemocnými lidmi do nemocnice nebo vodit nevidomé. Že jsou to věci nesouměřitelné? Pro nás jistě ano. Pro ovčáky je však nejdůležitější, aby něco dělali. Cokoliv. Pak jsou to superpsi.

Z Evropy i z Asie

Kromě již zmiňovaného **německého ovčáka** jsou populární také **ovčáci belgičtí** či **skotští** – známé **kolie**, jimž ale novodobí chovatelé změnili vzhled do natolik apartní podoby, že by se v ní na pastvinách jen stěží uplatnili. Jejich dlouhá krásná srst by se jim motala do trávy a bránila by v pohybu. Naopak dodnes jsou zvláště na britských ostrovech hojně využívány jejich vzdálené příbuzné, **border kolie**. Jsou menší, méně efektní, ale o to výkonnější a – jak už bylo řečeno – nejinteligentnější. V Anglii při závodech ovčáckých psů, které mimochodem pravidelně přenáší televize a těší se nesmírné popularitě, border kolie nemají konkurenci. Na celém světě pak jsou v posledních letech uznávány jako bezkonkurenční psi pro agility, rychle se rozvíjející psi sport trochu se podobající koňskému parkúru.

To všechno jsou tzv. evropské ovčáky, kteří mají kromě společného evropského původu společně

Bearded kolie se štěnětem

i mnohé exteriérové znaky – klínovitou hlavu s neosrstěnou obličejovou částí, většinou vzpřímené trojúhelníkové uši, uměřenou středně silnou konstituci i delší osrstěný ocas.

Kromě nich tvoří početnou skupinu i ovčáci asijského původu, navazující na chundelaté tibetské ovčácké psy typem připomínající neušlechtělého tibetského teriéra. Na první pohled je snadno odlišíme podle osrstěné obličejové partie a dlouhé chundelaté srsti, jíž je bohatě porostlé celé tělo. Typickým příkladem jsou **bobtail** neboli **staroanglický ovčák**, **francouzský ovčák briard** či **bearded kolie**, ale také **polský ovčák nížinný** (zvaný **pon**) nebo **puli**. Všichni tito psi dostali od moderních chovatelů převážně ve druhé půli 19. století

do vínku atraktivní bohatou srst, která je však vsměs připravila o možnost jejich původního uplatnění a učinila z nich společenské a výstavní psy. Neplatí to ovšem sto procentně: s briardy se stále ještě poměrně často setkáváme na kynologických cvičišťích a některá původní plemena z Pyrenejského poloostrova, například **pyrenejský a katalánský ovčáci** nebo **portugalský cao de Serra de Aires**, dodnes pasou stáda ve své staré vlasti.

Celkově lze říci, že ovčáci jako skupina se dokázali velmi dobře přizpůsobit požadavkům moderní doby a skloubili v sobě v současnosti tolik preferovaných schopností být dobrými společníky s vrozenou houževnatostí a pracovitostí. Proto jsou ve své většině dodnes hojně chováni a celosvětově oblíbeni.

Německý ovčák

Nekorunovaným králem nejen ovčáků, ale vlastně všech psů, je odedávna německý ovčák. Tajemství jeho obrovské oblíbenosti spočívá především ve dvou kouzelných slůvcích respektive vlastnostech. Znějí: učenlivost a ovladatelnost. My lidé, i když to navenek mnohdy popíráme, jsme totiž většinou rádi, když nás někdo poslouchá. A německý ovčák jako by to věděl...

Od ovcí do armády

Kde se vyžaduje největší poslušnost? Kde se žádá schopnost co nejrychleji se naučit nové věci a pak je vykonávat bez chyb? Přece u armády! Jak se ale někdejší pomocník osamělých bačů do armády dostal? Jak se z něho stal „voják“?

Legenda praví, že za to může náhoda, která jistého rytmistra poctivě sloužícího v německé císařské armádě zavála na vojenské cvičení kamsi na venkov. Trochu se zde nudil, a tak se potuloval po okolí, přičemž narazil na starého ovčáka, který překvapivě brilantně ovládal svého psa a díky němu dokázal skvě-

le manipulovat velkým stádem ovcí. „Vždyť něco takového by se dalo výborně využít i v naší armádě!“, blesklo prý hlavou rytmistru Maxovi von Stephanitz, a napadlo ho vyzkoušet tyto psy pro vojenské a policejní účely. A protože to byl muž činu, hned po návratu z manévrů se začal po podobném psu pít. Podařilo se mu přímo od ovčáků zakoupit ovčáckého psa Hektora von Linksrhein, jehož už v roce 1899 představil na výstavě psů v Karlsruhe pod vznešeněji znějícím jménem Horand von Grafrath. Když s ním sklídl úspěch, narychlo svolal hrstku Horandových obdivovatelů a založil Svaz pro německé ovčáky (SV). Právě Horand byl zapsán do plemenné knihy pod číslem jedna a od té doby se považuje za praotce moderního německého ovčáka. To, co dnes pokládáme za samozřejmost, se tedy dost možná uskutečnilo díky geniálnímu nápadu jednoho německého vojáka...

Moderní německý ovčák byl vyšlechtěn ze středoněmeckého a jihoněmeckého rázu ovčáckých psů, které tehdy existovaly, s prvořadým cílem získat služebního psa s vlohami pro velké výkony.

Dobry pes nemuže mít špatnou barvu

Stephanitz ostatní chovatele rychle přesvědčil, že nebudou usilovat o novou hvězdu výstav, ba ani o chov co nejlepšího psa pro pasení ovcí. Hned na počátku bylo jasně řečeno, že všem půjde o všestranného pracovního psa využitelného u armády, policie, případně při ochraně soukromého majetku. Vše ostatní – krása,

zbarvení, délka a typ srsti – měly mít až druhotný význam. Známá je Stephanitzova věta „Dobrý pes nemůže mít špatnou barvu“, na kterou bohužel pozdější chovatelé jako by zapomněli. Vylučování z chovu kvůli nevhodné barvě a nekonečné spory o to, jestli německý ovčák může být například bílý, nakonec vyústily v odstěpení a vytvoření nového plemene – bílého švýcarského ovčáka. Také celočerní němečtí ovčáci, ač svého času velmi oblíbení a jako možná varieta připouštění i současným standardem, se dnes nepovažují za žádoucí. Podobně se dlouho smýšlelo o dlouhosrstých německých ovčácích, kteří údajně lehce promoknou, protože mají málo podsady. Přitom v Německu je mají pastevci pracující přímo u stád dodnes ve značné oblibě a chovají je pod názvem staroněmecký ovčák. Nedávno však FCI přece jen vzala dlouhosrstého německého ovčáka na milost.

Made in Germany

Poslušný, disciplinovaný a pracovitý německý ovčák se nejprve stal jedničkou ve své vlastní zemi. Není divu, vždyť jako by v sobě ideálně ztělesňoval všechny dobré vlastnosti, připisované německému národu – pilnost, pracovitost, spořádanost, důkladnost. Z neznámého ovčáčka se během několika málo desetiletí

Německý ovčák – všestranný pomocník

stal nejprve národní symbol, a posléze, zvláště po první světové válce, i skvělý vývozní artikl „Made in Germany“, který přestál všechny krize. Navzdory tomu, že Německo, jehož byl ztělesněním, prohrálo obě světové války a netěšilo se zrovna velkým mezinárodním sympatiím, si s neotřesitelnou jistotou dokázal získat a udržet své výsadní postavení. Začalo se dokonce říkat, že Němci svět dobyt nedokázali, ale jejich německý ovčák ano. Odhaduje se, že ještě i dnes, při všeukerém boomu jiných plemen, tvoří 80 až 90 % všech služebních psů němečtí ovčáci, a jsou tak mezi všemi ostatními služebními psy stále jasnou jedničkou. A Svaz pro německé ovčáky, jenž existuje dodnes, má více než 100 000 členů a je tak největším svazem chovatelů čistokrevných psů na světě. Odhaduje se, že jen v Německu žije na 250 000 čistokrevných německých ovčáků s průkazem původu a každý rok je zde zapisováno dalších cca 20 000 štěňat. Světová unie spolků pro německé ovčáky pak má neuvěřitelných téměř půl milionu členů v 73 zemích světa!

Bude vším, čím chcete

K největším devizám německého ovčáka patří jeho přizpůsobivost a všestrannost. Dokáže být přesně tím, čím si jeho pán přeje, aby byl – obávaným obráněm užívaným zásahovými jednotkami v situacích, kdy bublají emoce a i mnoha lidem ujíždějí nervy, a na druhé straně dobromyslným záchraněm, který s vrtěním ocasu vyhledává raněné a nalézá pohřešované. Respektovaným hlídačem továrních objektů a skladů, ale také mírumilovným, k lidem vstřícným, vyrovnaným vodicím psem pomáhajícím nevidomým. Vrcholovým sportovcem, specialistou stopařem či obráněm, ale také spolehlivým rodinným psem, jemuž lze věřit.

Vždy připravený k obraně, s rychlými reakcemi, schopný dobře snášet značnou psychickou i fyzickou zátěž, vytrvalý, obratný a rychlý... To všechno je německý ovčák.

Navíc je mimořádně přizpůsobivý, bez problémů zvládá nejen změnu prostředí, ale většinou i změnu majitele. Právě to bylo jedním z hlavních důvodů, proč bývalo toto plemeno téměř výhradně využíváno naší armádou. V časech povinné prezenční služby se „základáci“ včetně psůvůdů střídali každé dva roky, takže armádním psům se změnil pán několikrát za život. Zatímco mnohá jiná plemena měla právě s tímhle nepřekonatelný problém, němečtí ovčáci jako profesionálové každým coulem se s tím dokázali vypořádat.

Stinné stránky superpsa

Superpes německý ovčák však má i svou stinnou stránku. Ve většině statistik pokousání člověka psem figuruje na předních místech. Jak je to možné? Především je to dáno tím, že je ze všech velkých plemen nejrozšířenější. A potom také tím, že se až příliš často objevuje v nepovolaných rukou. Pro mnoho lidí je německý ovčák dodnes „jediným správným psem“, přitom vůbec nepřemýšlejí o tom, zda také oni sami pro něj budou schopni být těmi správnými pány.

Jakkoli je německý ovčák nenáročný a přizpůsobivý, zároveň je temperamentní, pohyblivý, dychtivý kontaktů a nových podnětů. Není zvlášť těžké ho vychovat, ale vychovávat se musí. Cvičí se dobře, ale nevyčví se sám. Na procházky chodí rád, ale jen samotná chůze bez dalších podnětů mu nestačí. Bez problémů může žít celoročně venku, ale nikoli po většinu dne sám zavřený v kotci. Přizpůsobí se držení v městském bytě, ale jen pokud se mu bude pán po návratu z práce intenzivně věnovat... A tak bychom mohli pokračovat.

Spousta lidí to však takhle nevidí. Pro ně je německý ovčák hlídač, který „vydrží všechno“, potřebuje „pevnou ruku“ a nesmí se „rozmazlovat“ pobyt v bytě v kruhu rodinném nebo „kazit“ hraním

Standardní postoj německého ovčáka

s ostatními psy. Při veškeré své přizpůsobivosti však německý ovčák není stroj, a pokud se s ním jako s takovým zachází, nemůže to dopadnout dobře. Právě tady je zřejmě prapůvod mnoha konfliktních situací, někdy ústících až do oněch nešťastných případů napadení člověka.

A konečně třetím důvodem bude vysoké procento nestandardních, netypických, nečistokrevných či dokonce křížených německých ovčáků. Na vesnici „vlčák“ štěká za mnoha ploty, ale opravdu typické zvíře byste pohledali. A netýká se to přirozeně jen exteriéru, ale i povah.

O německých ovčácích se někdy říká, že to jsou psi s měkkou pamětí. Snadno a hluboko se do ní ukládají pozitivní, ale i negativní zkušenosti. Díky ní se plemeno tak rychle učí, ale kvůli ní se dá také rychle zkazit. Pokud je německý ovčák příliš často a na příliš dlouho ponecháván o samotě, je-li s ním hrubě, případně ještě i nespravedlivě zacházeno, z ideálního psa se snadno stane kousavý uzlíček nervů, ať už ustrašený, nebo útočný.

Není pravda, že každého německého ovčáka je nutné podrobit služebnímu výcviku, že to je pes, který musí být profesionálně zaměstnán, a že trpí, pokud nebude mít možnost tvrdě pracovat u ozbrojených složek. Je totiž natolik všestranný, že dokáže skvěle plnit i funkci „pouhého“ rodinného psa, pokud se ovšem dostane do rodiny dostatečně aktivní, podnikavé a ochotné se psu individuálně věnovat, vést ho a zaměstnat.

Australská kelpie

Belgický ovčák, varieta groenendael

Australský ovčák

Belgický ovčák, varieta laekenois

Slovenský čuvač

Belgický ovčák, varieta malinois

Šiperka

Belgický ovčák, varieta tervueren

Katalánský ovčák

Německý ovčák

Bílý švýcarský ovčák dlouhosrstý